

La inversió estrangera a Catalunya

Resum executiu

Col·lecció Estudis i Informes. Número 40

LA INVERSIÓ ESTRANGERA A CATALUNYA

INFORME

aprovat pel Ple del Consell de Treball, Econòmic i Social en la sessió
extraordinària del dia 2 de maig del 2016.

Ponent

Salvador Guillermo Viñeta

Director

Joan Antoni Santana Garcia

Gestor

Matias Vives Campdepadrós

Autors

Lluís Ferrer Trullols
Joan Antoni Santana Garcia
Matias Vives Campdepadrós

Membres del grup de treball

Gina Argemir i Martínez
Moisés Bonal i Ferrer
Alba Cabañas Varales
José Manuel Fandiño i Crespo
Salvador Guillermo Viñeta
José Martín Vives i Abril

Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya

Barcelona, 2016

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència Creative Commons del tipus reconeixement d'autoria, usos no comercials i sense obra derivada. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades. Podeu consultar un resum dels termes de la llicència a:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

© Generalitat de Catalunya
Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya
Diputació, 284
08009 Barcelona
Tel. 93 270 17 80
Adreça Internet: ctesc.gencat.cat

A/e: ctesc@gencat.cat

Imatges:

- “World”, “Numbers”
“Barcelona”
- “Tablet”
- Llicència CCO de domini públic
- “pastel de colores del gráfico 2” de SXC / Llicència gratuïta amb atribució
- “Àmbits de Catalunya 1995” de Joan M. Borràs (ebrenc) & V. Riullop (vriullop) / Llicència Creative Commons (CC BY-SA 2.5)

Barcelona, abril de 2016

1. RESUM EXECUTIU

La inversió estrangera directa (IED en endavant) és un dels factors que influeixen en el creixement d'un territori, en representar un *input* provinent de la resta del món que s'incorpora a la capacitat productiva del país, i històricament ha generat efectes positius en termes d'implantació de noves tecnologies i impuls de la internacionalització.

Des del CTESC, s'ha volgut analitzar l'evolució de la IED a Catalunya, a fi d'obtenir una aproximació de la seva magnitud i poder analitzar l'evolució econòmica del territori de manera indirecta, especialment durant el període de crisi econòmica.

Fons de dades

Les fonts de dades disponibles per estudiar la inversió estrangera directa a Catalunya són escasses. En aquest Informe les fonts bàsiques són el Registre d'Inversions Exteriors, del Ministeri d'Economia i Competitivitat, així com dades d'FDI Markets facilitades per ACCIO. La primera és una font que inclou principalment la inversió en empreses per part de no residents, el que suposa només una part del que la balança de pagaments recull com a inversió estrangera directa. La segona font, encara més restrictiva, se centra sobretot en les inversions en projectes de nova constitució al territori (projectes *greenfield*).

Per tal de comparar les dades de Catalunya a escala de comunitats autònomes i a escala internacional, s'han utilitzat també les dades del RIE, en el primer cas, i dades d'UNCTAD en el segon, així com l'estadística de filials d'empreses estrangeres de l'INE i Eurostat.

Importància de la inversió estrangera directa per a l'economia

A l'estudi s'inclou una revisió de la literatura que tracta sobre l'impacte de la IED per a l'economia espanyola i que a grans trets deixa entreveure un efecte positiu, tant a escala macroeconòmica (PIB, ocupació, etc.) com microeconòmica (millora de la productivitat total dels factors de les empreses locals que competeixen amb les estrangeres).

Posteriorment es fa una aproximació al pes que les empreses estrangeres tenen a Catalunya, per variables com el VAB o l'ocupació. S'observa que el pes és considerable, especialment a la indústria i serveis de mercat. Així mateix, segons el REI, aquestes empreses ocupen un mínim 9,5% del total de persones ocupades a Catalunya entre 2007 i 2013, sent aquesta la font més prudent, ja que si ens atenem a l'estadística de filials d'empreses estrangeres de l'INE (que només inclou indústria i serveis de mercat, excloent-hi finances), aquest percentatge s'eleva fins al 16,8% entre 2008 i 2013 en termes mitjans. La seva significació encara resulta més rellevant si ens atenem a la població ocupada que tenen les empreses filials el darrer any de l'estadística conegut (2013), on aquesta representa el 18,3% del total de la població ocupada a Catalunya. Així, mateix, en el context de crisi patida i d'intensa destrucció d'ocupació, el pes de la població ocupada per filials estrangeres ha augmentat progressivament des del 2008.

Característiques de les filials d'empreses estrangeres

Les filials d'empreses estrangeres són empreses d'una mida molt més gran que les empreses locals, amb una major productivitat aparent del treball i una despesa de personal per treballador superior a la de les empreses autòctones. Durant la crisi, les filials han reduït la seva mida mitjana (en facturació i nombre de treballadors) més del que ho han fet les empreses locals, si bé tant la despesa per treballador com la productivitat aparent del treball s'han incrementat més a les empreses filials que a les autòctones (on aquestes dues variables han retrocedit).

En comparació amb altres comunitats autònomes i països, s'observa que la major facturació i nombre de treballadors de les empreses filials respecte a les empreses autòctones es produeix arreu, si bé en el cas de Catalunya aquesta diferència és encara més acusada, fruit de la menor dimensió de les empreses autòctones. En canvi, pel que fa a la despesa de personal per treballador i productivitat aparent del treball, la diferència entre empreses filials i autòctones a Catalunya és més petita del que ho és a la majoria de països europeus estudiats. Així, l'empresa filial a Catalunya presenta un 47,3% més de productivitat aparent del treball que l'autòctona, una diferència que es més elevada a Espanya (72,6%) i significativa en el cas d'Irlanda (284,6%).

Evolució

L'evolució de la IED a Catalunya ha tingut poques variacions destacades durant els darrers 20 anys, si bé en determinats anys concrets pot haver-se concentrat un volum important d'inversió fruit d'operacions puntuals de molta magnitud. Així, entre 1995 i l'any 2000 la IED a Catalunya representava l'1,7% del PIB, per un 1,4% entre 2001 i 2007, i l'1,5% entre 2008 i 2014. Així doncs, la IED hauria augmentat amb posterioritat al *shock* del 2008, tendència que es reforça l'any 2015, quan la IED creix un 57,8% respecte al 2014 i un 58,8% respecte a la mitjana del període 2008-2014.

Una característica destacada d'aquesta inversió és que el seu gruix es produeix per operacions d'ampliació de la capacitat productiva ja existent (67,8% entre 1995 i 2014 i 72,2% entre 2008 i 2014), fet que reforça la voluntat de permanència de les empreses ja instal·lades a Catalunya.

En comparació amb Espanya, la tendència és exactament la mateixa, amb un pes de Catalunya sobre el total d'Espanya del 16,2% en el període més recent (2008-2014) i que puja al 22,0% l'any 2015. Aquest valor arriba al 23,3% quan s'analitzen dades d'FDI Markets basades en projectes *greenfield*. Així, Catalunya és la segona comunitat autònoma en IED rebuda després de la Comunitat de Madrid (que recull el gruix de l'efecte seu), tant quan s'analitza en valors absoluts com quan s'analitza el pes de la IED sobre el PIB de cada comunitat per al període 1995-2014. En canvi, Catalunya se situa en primera posició si la IED s'analitza amb dades d'FDI Markets per al període 2003-2014.

Amb relació a altres països, Catalunya presenta una evolució lleugerament més favorable que la dels països europeus, on predominen les fusions i adquisicions, i on la IED entre ells s'ha reduït considerablement (segons FDI Markets, Catalunya se situa com la sisena regió de l'Europa Occidental en recepció d'IED entre 2003 i 2014), i desfavorable respecte als països en desenvolupament, on predominen les inversions en nova capacitat productiva, i on més ha crescut la IED els darrers anys. En conjunt, el pes de la IED a Catalunya respecte del total mundial aparentment hauria baixat.

Segons dades d'FDI Markets, els projectes nous que s'engeguen a Catalunya amb IED tindrien una mida menor, tant pel que fa al volum d'inversió per projecte com pel que fa als llocs de treball creats, el que es compensa amb una major nombre de projectes. Aquesta circumstància es produeix tant a Espanya com a l'Europa Occidental.

Anàlisi per sectors

En l'anàlisi de la IED per sectors, s'observa una major importància relativa d'aquesta a la indústria (2,8% sobre el VAB de la indústria entre 2008 i 2014), i en determinades branques del sector serveis, com la informació i les comunicacions (1,9%) o les activitats financeres i d'assegurances (2,6%).

Pel que fa a la distribució d'aquesta inversió per sectors, aquesta es concentra als serveis i la indústria al llarg de tota la sèrie estudiada, si bé en aquesta última ha perdut pes els darrers anys. En l'àmbit de les branques d'activitat i per períodes (1995-2000, 2001-2007 i 2008-2014), destaca la pèrdua de pes de la indústria manufacturera entre el segon i el tercer període (-10,0pp entre el primer i el tercer període), així com el retrocés progressiu del pes de la IED en informació i comunicacions (-5,5pp entre el primer i el tercer període) i les activitats financeres i d'assegurances (-4,3pp entre el primer i el tercer període). Per contra, destaca l'increment de pes de la indústria no manufacturera (+7,5pp entre el primer i el tercer període), les activitats immobiliàries (+3,8pp), el comerç al major i al menor, reparació de vehicles de motor i motocicletes, transport i emmagatzematge, i hostaleria (+3,2pp), així com la construcció (+2,6pp). En aquestes dues últimes branques, el guany percentual es produeix entre el segon i el tercer període.

La IED a Catalunya està lleugerament més concentrada a la indústria que al conjunt d'Espanya, i menys al sector serveis. Malgrat això, Catalunya és de les comunitats on el pes de la indústria sobre el total d'IED és més baix, i de les comunitats on el pes dels serveis és més elevat, el que s'explicaria pel poc pes que tenen moltes comunitats autònomes sobre el conjunt d'Espanya i l'elevat pes de la Comunitat de Madrid, on el pes de la indústria és inferior al que es registra a Catalunya.

Si s'analitza la IED per branques d'activitat a Catalunya i al conjunt d'Espanya, és possible aprofundir una mica més en l'anàlisi sectorial. Així, s'observa que en comparació amb Espanya, la inversió a Catalunya tendeix a concentrar-se més a la indústria manufacturera (+13,5pp per al conjunt del període 1995-2014) i al comerç al major i al menor, reparació de vehicles de motor i motocicletes, transport i emmagatzematge, i hostaleria (+4,1pp per al

període 1995-2014). En canvi, es concentra menys en la indústria no manufacturera (-8,9pp al període 1995-2014), la informació i les comunicacions (-9,7pp) i les activitats financeres i d'assegurances (-4,2pp).

Anàlisi segons procedència

Quan s'analitza la procedència de la IED, el seu gruix prové de països europeus (81,7% del total entre 2008 i 2014), i majoritàriament de la zona euro (62,9%), si bé el percentatge ha disminuït respecte al període precedent, guanyant pes la IED procedent de d'Amèrica (principalment de l'Amèrica Llatina).

Per països, els principals inversors són els Països Baixos (16,1% entre 2008 i 2014), França (13,6%), Alemanya (10,2%) i Regne Unit (11,4%), si bé les dades poden estar distorsionades per l'existència d'intermediaris, fent créixer artificialment el pes dels Països Baixos, seu de moltes entitats de tinença de valors estrangers (ETVE) pel seu tracte fiscal.

Destaca l'evolució d'Itàlia i Portugal, que tradicionalment havien estat països amb un pes important de la IED a Catalunya (especialment Itàlia), i que en l'últim període veuen reduïda la seva aportació a un 2,5% i 0,9% del total (3,4% conjuntament), quan en el període 2001-2007 havien representat el 14,5% (primer inversor) i el 6,6%, respectivament (21,1% conjuntament).

Quan s'analitza la IED realitzada a Catalunya en funció de la IED que cada país duu a terme a escala mundial, destaca el pes de les inversions portugueses a Catalunya sobre el total d'inversions efectuades per Portugal. En canvi, resulta remarcable l'evolució del pes de la IED italiana a Catalunya sobre el total de la IED d'Itàlia, que de ser la segona en importància, passa a ser de les menys destacades en l'últim període.

En comparació a Espanya, si s'analitza la IED per país inversor i per al període 1995-2014, s'observa que la distribució espanyola és similar a la de Catalunya, si bé la segona depèn menys de la inversió del Regne Unit, Itàlia o França, i més de la dels Països Baixos, Luxemburg, Alemanya o Suïssa, per bé que alguns d'aquests països (Regne Unit, Països Baixos i Luxemburg, principalment) poden haver estat intermediaris de països tercers via ETVE, fet que complica la comparativa.

Anàlisi combinada per sectors i procedència

Quan s'analitza la IED tenint en compte tant la seva procedència territorial com el sector de destí, s'observa que hi ha països que tenen molt concentrada la seva inversió en determinats sectors (Qatar, Israel, Irlanda o Mèxic), mentre que d'altres la tenen més dispersa entre un major nombre de divisions econòmiques (Estats Units d'Amèrica, Regne Unit, França i Bèlgica).

Així mateix, hi ha divisions econòmiques on hi inverteixen un elevat nombre de països (el comerç a l'engròs, els serveis de tecnologies de la informació i la construcció d'immobles), mentre que d'altres depenen d'uns pocs països (captació, potabilització i distribució d'aigua, i la construcció d'obres d'enginyeria civil).

Determinants de la inversió estrangera directa

Estudiant els motius que les empreses han declarat ser rellevants per establir-se a Catalunya entre 2003 i 2014, s'observa que la majoria valoren el potencial creixement del mercat domèstic (38,0% dels projectes), així com la proximitat a mercats o clients (33,6%). També es valora la disponibilitat de mà d'obra qualificada (19,5%), així com la infraestructura i la logística (15,0%). En canvi, destaca el baix percentatge de projectes que afirmen haver escollit Catalunya pel fet de disposar d'uns costos baixos (5,3%).

El potencial de creixement del mercat domèstic i la proximitat a mercats o clients apareixen també com els motius principals per establir-se a Espanya o a l'Europa Occidental.

L'estoc d'inversió estrangera directa

Si s'estudia la inversió en funció d'on s'ubica la seu de l'empresa amb IED l'any 2013, s'observa que la posició inversora de les empreses a Catalunya representa un 16,7% del conjunt d'Espanya, molt lluny de Madrid, que concentra el 62,2% del valor de les posicions, fruit de concentrar el gruix de les seues empresarials.

Si s'analitza l'immobilitzat material d'aquestes empreses, s'obté una altra perspectiva de la influència que la inversió estrangera directa té en cada comunitat. Així, l'any 2013, Catalunya concentrava el 23,4% de l'immobilitzat material de les empreses amb IED, per sobre d'Andalusia (15,7%) o la Comunitat de Madrid (14,6%).

La inversió estrangera directa a Catalunya l'any 2015

L'any 2015 la IED registrada al RIE ha estat de 4.783 milions d'euros, el que suposa un 57,8% més respecte a l'any 2014 i un 58,8% més respecte a la mitjana del període 2008-2014. Això fa que la IED a Catalunya representi un 22,0% del total invertit a Espanya l'any 2015, 6,5pp més que l'any 2014, i 6,3pp més que la mitjana del període 2008-2014.

Per sectors, en comparar les dades de l'any 2015 amb les del període 2008-2014, s'observa un increment de la IED als quatre grans sectors, sent especialment destacat el creixement a la construcció (+235,8%) i al sector serveis (+63,3%) i menor a la indústria (+18,1%) i a l'agricultura (+10,8%). Això fa que la indústria perdi pes respecte a la mitjana del període 2008-2014 (-9,2pp), en benefici dels serveis (+1,6pp), però molt especialment de la construcció (+7,7pp).

Si s'analitza la IED a Catalunya l'any 2015 segons el país de procedència, destaquen els increments d'inversió respecte al període 2008-2014 de Països Baixos (+105,4%), França (+84,0%), Alemanya (+63,8%), Mèxic (+107,4%), Irlanda (+251,2%) i la categoria "Altres" (+168,1%), que podria indicar una major diversificació en la procedència de la inversió. Cal destacar, també, els retrocessos respecte al període 2008-2014 de Regne Unit (-20,1% i -5,7pp), EUA (-30,1% i -3,9pp), Itàlia (-73,9% i -2,1pp) i Portugal (-88,9% i -0,9pp). Aquests dos últims països, tradicionals inversors a Catalunya abans de la crisi, semblen continuar amb la tendència a reduir aquest import.

Segons FDI Markets, l'altra font disponible, l'any 2015 es van invertir 5.224 milions d'euros a Catalunya per part d'empreses estrangeres. Això suposa un 179,5% més que l'any 2014, i un 122,5% més que la mitjana del període 2008-2014. Aquest volum d'inversió situa Catalunya com la quarta regió d'Europa amb més IED l'any 2015, només per darrera del Sud-Est del Regne Unit (Londres), Escòcia i el Districte Federal Central (Moscó).